ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

YASHIL IQTISODIYOT VA BANDLIK: YANGI ISH O‘RINLARI YARATISH IMKONIYATLARI

Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
Raqamli iqtisodiyot kafedrasi, katta o‘qituvchi

Sheraliyeva Kamola
Samarqand iqtisodiyot va servis istituti talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.20019570

Annotatsiya. Mazkur maqolada yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonining mehnat bozori va bandlik darajasiga ta’siri tahlil qilinadi. Global iqlim o‘zgarishlari, resurslardan oqilona foydalanish zarurati hamda barqaror rivojlanish talablari yashil iqtisodiyot modelini joriy etishni dolzarb masalaga aylantirmoqda. Tadqiqotda yashil sektorlar — qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik toza transport va barqaror qishloq xo‘jaligi yo‘nalishlarida yangi ish o‘rinlari shakllanishi imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, an’anaviy tarmoqlarning transformatsiyasi jarayonida mehnat resurslariga qo‘yiladigan yangi talablar, malaka o‘zgarishlari va bandlik tuzilmasidagi siljishlar tahlil etiladi. Maqolada yashil iqtisodiyot nafaqat ekologik barqarorlikni ta’minlash vositasi, balki iqtisodiy o‘sish va bandlikni kengaytirishning muhim omili sifatida asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, bandlik, mehnat bozori, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya, ekologik transformatsiya, yangi ish o‘rinlari, yashil texnologiyalar, resurs samaradorligi, iqtisodiy o‘sish

KIRISH

So‘nggi yillarda global iqtisodiyot oldida turgan eng dolzarb masalalardan biri ekologik barqarorlikni ta’minlash va iqtisodiy o‘sishni atrof-muhitga minimal zarar yetkazgan holda davom ettirishdir. Ushbu jarayonda yashil iqtisodiyot konsepsiyasi muhim yo‘nalish sifatida shakllanib, ko‘plab davlatlar tomonidan strategik rivojlanish modeli sifatida qabul qilinmoqda. Yashil iqtisodiyot nafaqat tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni, balki yangi texnologiyalar asosida ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalarini transformatsiya qilishni ham nazarda tutadi.

Mazkur yo‘nalishning eng muhim ijtimoiy-iqtisodiy natijalaridan biri bandlikka ta’siridir. An’anaviy iqtisodiy tizimdan yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonida yangi ish o‘rinlari paydo bo‘lishi bilan birga, mavjud kasblarning mazmuni ham o‘zgarib bormoqda. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik toza transport tizimlari va barqaror qishloq xo‘jaligi kabi sohalar mehnat bozorida yangi talab va imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda.

Shu bilan birga, ushbu jarayon mehnat resurslaridan yuqori malaka, innovatsion fikrlash va texnologik ko‘nikmalarni talab etmoqda. Bu esa ta’lim tizimi, kasbiy tayyorgarlik va davlat siyosatining yangi sharoitlarga moslashuvini taqozo etadi. Yashil iqtisodiyotning bandlikka ta’sirini chuqur tahlil qilish uning nafaqat ekologik, balki ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan ham muhim strategik yo‘nalish ekanini ko‘rsatadi.

Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot sharoitida bandlikning o‘zgarish tendensiyalari, yangi ish o‘rinlari yaratish imkoniyatlari hamda mehnat bozori transformatsiyasining asosiy omillari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Yashil iqtisodiyotga o‘tish bugungi global iqtisodiy rivojlanishning muqarrar yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Bu model iqtisodiy o‘sish va ekologik barqarorlik o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, resurslardan samarali foydalanish, atrof-muhitga zararli chiqindilarni kamaytirish hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali iqtisodiyotning yangi sifat bosqichiga

o‘tishini nazarda tutadi. Shu jarayonda eng muhim masalalardan biri mehnat bozori va bandlik tizimining transformatsiyasidir.

Yashil iqtisodiyot sharoitida bandlikning o‘zgarishi ikki asosiy yo‘nalishda namoyon bo‘ladi. Birinchidan, yangi tarmoqlar shakllanishi natijasida qo‘shimcha ish o‘rinlari yaratiladi. Ikkinchidan, mavjud an’anaviy tarmoqlarda ish o‘rinlarining mazmuni o‘zgaradi yoki ayrim kasblar bosqichma-bosqich qisqaradi. Bu jarayon, o‘z navbatida, mehnat resurslarining qayta taqsimlanishini va yangi kasbiy ko‘nikmalarni talab qiladi.

Ayniqsa, qayta tiklanuvchi energiya sektori yashil iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Quyosh, shamol va gidroenergiya kabi manbalardan foydalanish kengaygani sari ushbu sohada muhandislar, texnik mutaxassislar va servis xodimlariga bo‘lgan talab ortib bormoqda. Bu esa yangi yuqori malakali ish o‘rinlarining shakllanishiga olib keladi. Shu bilan birga, energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan loyihalar ham qo‘shimcha bandlik imkoniyatlarini yaratadi.

Chiqindilarni qayta ishlash sanoati ham yashil iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Ushbu soha nafaqat ekologik muammolarni kamaytiradi, balki ishlab chiqarish jarayonida ikkilamchi resurslardan foydalanish orqali yangi iqtisodiy qiymat yaratadi. Natijada chiqindilarni saralash, qayta ishlash va logistika bilan bog‘liq ko‘plab ish o‘rinlari paydo bo‘ladi. Bu yo‘nalish ayniqsa shahar hududlarida bandlikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yashil transport tizimining rivojlanishi ham mehnat bozoriga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Elektr transport vositalarining keng joriy etilishi, jamoat transporti tizimining modernizatsiyasi va ekologik toza yoqilg‘ilarga o‘tish jarayonida yangi texnik xizmat ko‘rsatish, ishlab chiqarish va infratuzilma sohalarida ish o‘rinlari yaratilmoqda. Bu esa transport sohasida bandlik strukturasining yangilanishiga olib keladi.

Qishloq xo‘jaligi sektori ham yashil iqtisodiyotdan katta ta’sirlanadi. Barqaror qishloq xo‘jaligi amaliyotlari, organik mahsulot yetishtirish va suv resurslaridan samarali foydalanish texnologiyalarining joriy etilishi yangi agrotexnologik kasblarning paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda. Bu jarayon nafaqat qishloq joylarda bandlikni oshiradi, balki qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining sifatini ham yaxshilaydi.

Biroq yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayoni faqat yangi ish o‘rinlarini yaratish bilan cheklanmaydi. U mehnat bozorida malaka talablarining keskin o‘zgarishini ham keltirib chiqaradi. An’anaviy kasblardan voz kechish yoki ularni transformatsiya qilish zarurati yuzaga keladi. Bu esa qayta tayyorlash va malaka oshirish tizimlarining ahamiyatini oshiradi. Ta’lim muassasalari va kasbiy o‘quv markazlari yangi iqtisodiy sharoitlarga mos kadrlar tayyorlashga yo‘naltirilishi lozim bo‘ladi.

Shuningdek, davlat siyosati ham yashil iqtisodiyot sharoitida bandlikni qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynaydi. Investitsiyalarni jalb qilish, yashil loyihalarni moliyalashtirish va innovatsion startaplarni qo‘llab-quvvatlash orqali yangi ish o‘rinlarini yaratish jarayoni tezlashadi. Bundan tashqari, mehnat bozorida ijtimoiy himoya mexanizmlarini kuchaytirish transformatsiya davrida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan salbiy oqibatlarni yumshatishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyot bandlik tizimini tubdan o‘zgartiruvchi omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. U nafaqat yangi ish o‘rinlarini yaratadi, balki iqtisodiyotning tarkibiy tuzilmasini ham yangilaydi. Bu jarayon muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun esa davlat, xususiy sektor va ta’lim tizimi o‘rtasida uzviy hamkorlik zarur bo‘ladi. Yashil iqtisodiyotning to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilishi uzoq muddatli istiqbolda barqaror bandlikni ta’minlash va iqtisodiy o‘sishni ekologik muvozanat bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

XULOSA

Yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayoni zamonaviy iqtisodiy tizimlar uchun faqat ekologik yo‘nalish emas, balki bandlik siyosatini tubdan yangilovchi strategik omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Amalga oshirilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ushbu model yangi ish o‘rinlarini yaratish orqali mehnat bozorining kengayishiga xizmat qiladi, biroq shu bilan birga mavjud kasblarning transformatsiyasi va malaka talablarining keskin o‘zgarishini ham yuzaga keltiradi. Demak, yashil iqtisodiyotning samaradorligi faqat texnologik yangilanish bilan emas, balki inson kapitalining moslashuv darajasi bilan ham bevosita bog‘liqdir. Shu nuqtayi nazardan, bandlikni barqaror ta’minlash uchun tizimli yondashuv zarur bo‘lib, u ta’lim, mehnat bozori va davlat siyosatini uyg‘unlashtirishni talab etadi. Birinchi amaliy

tavsiya sifatida, ta’lim tizimini yashil iqtisodiyot talablariga moslashtirish, ya’ni ekologik iqtisodiyot, qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalari va barqaror ishlab chiqarish bo‘yicha maxsus yo‘nalishlarni kengaytirish lozim. Ikkinchidan, qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini kuchaytirish orqali an’anaviy sohalardan yashil sektorlarga o‘tishda ishchi kuchining moslashuvchanligini ta’minlash muhimdir. Uchinchidan, davlat tomonidan yashil investitsiyalarni rag‘batlantirish, xususan, soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali ekologik loyihalarni qo‘llab-quvvatlash yangi ish o‘rinlari yaratish jarayonini tezlashtiradi. To‘rtinchidan, xususiy sektorni innovatsion yechimlarga jalb etish va startaplarni rivojlantirish orqali mehnat bozorida diversifikatsiyani kuchaytirish mumkin. Bundan tashqari, hududiy bandlik siyosatini ham hisobga olish zarur, chunki yashil iqtisodiyot imkoniyatlari barcha hududlarda bir xil emas va bu nomutanosiblikni yumshatish uchun mintaqaviy dasturlar ishlab chiqilishi kerak. Umumiy xulosa sifatida aytish mumkinki, yashil iqtisodiyot faqat ekologik barqarorlikni ta’minlovchi model emas, balki uzoq muddatli istiqbolda yangi ish o‘rinlari yaratish va iqtisodiy o‘sishni sifat jihatdan yangilashga xizmat qiluvchi kompleks tizimdir. Uning muvaffaqiyati esa davlat siyosati, ta’lim tizimi va iqtisodiy subyektlar o‘rtasidagi muvofiqlik darajasiga bevosita bog‘liq bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Bobojonov, T. (2025). Yashil iqtisodiyotning ahamiyati va bandlik imkoniyatlari. Advances in Science and Sustainability, 2(1), 1–7. https://doi.org/10.55439/LEHC/vol2_iss1/a151
2. Jumanazarov, A., & Eshmaxmatov, U. (2024). O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish: asosiy muammolar va imkoniyatlar. Green Economy and Development Journal. https://doi.org/10.5281/zenodo.16745124
3. Kalandarova, E. M. q. (2024). O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting. https://finance.tsue.uz/index.php/afa/article/view/551
4. Nazarova, M. Sh., & Berdiqulov, R. A. (2025). “Yashil” iqtisodiyot va uning O‘zbekistonda bandlikka ta’siri. Green Economy and Development. https://doi.org/10.5281/zenodo.15761045
5. Isayev, A. D., & Narzullayev, N. S. (2025). Yashil iqtisodiyot va barqaror o‘sish: O‘zbekiston tajribasi va istiqbollari. Advances in Science and Sustainability, 1(10), 3–7.
6. Jo‘rayeva, N. Q., & Tojiboyev, S. S. (2025). Yangi O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotni jadal va muvozanatli rivojlantirish yo‘nalishlari. Innovations in Science and Technologies.